

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психологія професійної деформації та деструкцій»

професійний обов'язковий освітній компонент

за освітньо-професійними програмами «Екстремальна та кризова психологія»,
«Робота з персоналом» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за денною
формою навчання у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою ПДОУ
на 2023- 2024 навчальний рік.
Протокол від « 8» серпня 2023 року
№ 1.

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Психологія професійної деформації та деструкцій»

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація (опис) навчальної дисципліни

Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Психологія масової поведінки» сприяють глибокому й різнобічному дослідженню та аналізу впливів на особистість, її поведінку та професійну діяльність феноменів професійної деформації та деструкцій, а також збагаченню наукового світогляду здобувачів та їх психологічної культури.

Даний курс передбачає теоретичне і практичне вивчення концептуальних засад і методологічних принципів, механізмів та психологічних особливостей прояву феноменів професійної деформації та деструкцій, їхнього впливу на поведінку та професійну діяльність, а також ознайомити з основними підходами та способами психопрофілактики та корекції професійної деформації та деструкцій; ознайомлення з сучасними підходами до соціально-психологічної практики; вироблення базових практичних умінь і навичок; формування морально-етичних норм і відповідальності; усвідомлення професійної ідентичності та становлення професійної компетентності.

Відмінною особливістю цього курсу є те, що на заняттях застосовується метод порівняльного аналізу психологічних феноменів професійної деформації та деструкцій, активне навчання, творче оперування засвоєними знаннями, розуміння перспектив розвитку сучасної екстремальної психології та психології професійної діяльності, розвиток у здобувачів вищої освіти базових компетенцій психолога.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Назаров Олег Олександрович, професор кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, кандидат психологічних наук, професор.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 441. Робочий номер телефону – 707-34-78.
E-mail	nazarov@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	- соціальна психологія; - політична психологія.
Професійні здібності	- супервізія для психологів-практиків, соціальних працівників та працівників кадрових органів
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Теоретико-практичні аспекти організації психологічної підготовки майбутнього офіцера технічного профіля до діяльності в особливих умовах // Габітус. Науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій. –Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Випуск 18, Том 1. -С. 86-90. Назаров О.О., Кучеренко С.М., Кучеренко Н.С.

	<p>Yurchynska H., Ananova I., Nazarov O., Salnikova T., Martynets L. Provision of qualified psychological assistance as a result of crisistraumatic events. AD ALTA: journal of interdisciplinary research. Vol. 12, Issue 2, Special Issue XXXI., MAGNANIMITAS Assn / Hradec Kralove, The Czech Republic, 2022. P. 94-99. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_17.pdf</p> <p>Назаров О.О. Психологія діяльності рятувальника: зміст та проблеми для обговорення. Проблеми екстремальної та кризової психології, 2022. № 4(2). С. 30-37. http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/16953</p>
--	--

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру що п'ятниці з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 434. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни: є формування теоретичних знань про закономірності, механізми та психологічні особливості прояву феноменів професійної деформації та деструкцій, їхнього впливу на поведінку та професійну діяльність, а також ознайомити з основними підходами та способами психопрофілактики та корекції професійної деформації та деструкцій.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	обов'язкова професійна
Рік підготовки	3-й
Семестр	6-й
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	3,0
- кількість модулів	3
- загальна кількість годин	90
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	20
- практичні заняття (годин)	
- семінарські заняття (годин)	24
- лабораторні заняття (годин)	
- курсовий проект (робота) (годин)	

- інші види занять (годин)	
- самостійна робота (годин)	46
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	диференційний залік

Передумови для вивчення дисципліни

Раніше мають бути вивченими такі дисципліни: загальна психологія, психофізіологія, патологічна та клінічна психологія.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія», «Робота з персоналом» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПРН 01.
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПРН 02.
Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	ПРН 09.
Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.	ПРН 12.

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ЗК 02.
Здатність приймати обґрунтовані рішення.	ЗК 06.
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.	СК 03.

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Феномен професійної деформації у сучасній психологічній науці.

Тема 1.1. Психологія професійної деформації та деструкцій як галузь психологічних досліджень професійної діяльності.

Тема 1.2. Професійний розвиток та професійна деформація: психологічний аспект.

Тема 1.3. Тенденції професійного росту та детермінанти розвитку професійної деформації.

Тема 1.4. Професійне вигоряння як професійна деформація.

Тема 1.5. Професійна деформація працівників екстремальних видів діяльності.

МОДУЛЬ 2. Професійні деструкції: психологічна теорія та практика.

Тема 2.1. Професійні деструкції як психологічний феномен.

Тема 2.2. Втрата професійної ідентифікації як професійна деструкція.

Тема 2.3. Професійна акцентуація особистості як професійна деструкція.

Тема 2.4. Набута безпорадність як професійна деструкція.

Тема 2.5. Психопрофілактика та психокорекція професійних деструкцій.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна, вечірня) форма навчання					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	модульна контрольна робота	
6 - й семестр						
Модуль 1. Феномен професійної деформації у сучасній психологічній науці.						
Тема 1.1. Психологія професійної деформації та деструкцій як галузь психологічних досліджень професійної діяльності.	8	2	2		4	
Тема 1.2. Професійний розвиток та професійна деформація: психологічний аспект.	8	2	2		4	
Тема 1.3. Тенденції професійного росту та детермінанти розвитку	8	2	2		4	

професійної деформації.						
Тема 1.4. Професійне вигоряння як професійна деформація.	8	2	2		4	
Тема 1.5. Професійна деформація працівників екстремальних видів діяльності.	12	2	4		6	Модульна контрольна робота
Разом за модулем 1	44	10	12		22	
Модуль 2. Професійні деструкції: психологічна теорія та практика.						
Тема 2.1. Професійні деструкції як психологічний феномен.	10	2	2		6	
Тема 2.2. Втрата професійної ідентифікації як професійна деструкція.	8	2	2		4	
Тема 2.3. Професійна акцентуація особистості як професійна деструкція.	8	2	2		4	
Тема 2.4. Набута безпорадність як професійна деструкція.	8	2	2		4	
Тема 2.5. Психопрофілактика та психокорекція професійних деструкцій.	12	2	4		6	Модульна контрольна робота
Разом за модулем 2	46	10	12		24	
Разом за 6 семестр	90	20	24		46	
Разом	90	20	24		46	

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Психологія професійної деформації та деструкцій як галузь психологічних досліджень професійної діяльності.	2
2.	Професійний розвиток та професійна деформація: психологічний аспект.	2
3.	Тенденції професійного росту та детермінанти розвитку професійної деформації.	2
4.	Професійне вигоряння як професійна деформація.	2
5.	Професійна деформація працівників екстремальних видів діяльності.	4

6.	Професійні деструкції як психологічний феномен.	2
7.	Втрата професійної ідентифікації як професійна деструкція.	2
8.	Професійна акцентуація особистості як професійна деструкція.	2
9.	Набута безпорадність як професійна деструкція.	2
10.	Психопрофілактика та психокорекція професійних деструкцій.	4
	Разом	24

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань.

1. Науково-історичні аспекти психологічних досліджень професійної діяльності та професійної деформації.
2. Теоретико-методологічні основи дослідження професійної деформації.
3. Кризи професійного розвитку як джерело професійної деформації.
4. Індивідуально-психологічні властивості суб'єкта професійної діяльності.
5. Основні тенденції професійного розвитку, що ведуть до професійної деформації особистості.
6. Детермінанти виникнення та розвитку професійної деформації.
7. Професійне вигорання як професійна деформація: сутність та зміст.
8. Симптоми та фази професійного вигорання.
9. Профілактика професійного вигорання.
10. Професійне чи емоційне вигорання?
11. Особливості професійної деформації працівників ДСНС.
12. Особливості професійної деформації військовослужбовців.
13. Особливості професійної деформації працівників поліції.
14. Особливості професійної деформації екстремальних психологів.
15. Професійна деформація та професійні деструкції: співвідношення понять.
16. Сутнісна характеристика професійних деструкцій особистості.
17. Детермінанти професійних деструкцій особистості працівників екстремальних видів діяльності.
18. Феномен професійного відчуження як професійна деструкція
19. Професійне відчуження як втрата професійної ідентичності.
20. Професіоналізація як чинник розвитку професійних акцентуацій характеру.
21. Вплив акцентуацій особистості на успішність професійної діяльності в особливих умовах.
22. Професійна акцентуація рис характеру особистості як професійна деструкція.
23. Набута безпорадність як професійна деструкція особистості.
24. Загальні підходи до психопрофілактики та корекції професійних деструкцій.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні

заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, модульні контрольні роботи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються такі **методи навчання і викладання**:

- методи навчання за джерелами набуття знань: лекція, пояснення, бесіда, обговорення матеріалу що вивчається;
- наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження);
- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається, а саме проблемний виклад та частково-пошуковий;
- робота з навчально-методичною літературою та із використанням технічних ресурсів;
- самостійна робота.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: диференційований залік, індивідуальні завдання, есе, реферати, доповіді тощо.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі індивідуального опитування; виступів на семінарських заняттях, виконання індивідуальних завдань; виконання модульних контрольних робіт тощо.

Підсумковий контроль здійснюється у формі диференційного заліку.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль				
Модуль № 1	лекції	5	0	0
	семінарські заняття*	6	4	24
	модульна контрольна робота*	1	20	20
Разом за модуль 1				44
Модуль № 2	лекції	5	0	0
	семінарські заняття*	6	4	24

	модульна контрольна робота*	1	20	20
Разом за модуль 2				44
Разом за поточний контроль				88
II. Індивідуальна самостійна робота				12
III. Диференційований залік				0
Разом за всі види навчальної роботи				100

* – обов'язкові види навчального контролю.

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

4 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни.

3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє.

2 бал – завдання виконане частково.

1 бал – завдання виконане частково, допущено значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Модульний контроль.

Перелік теоретичних питань для підготовки до модульного контролю:

Модуль № 1.

1. Науково-історичні аспекти психологічних досліджень професійної діяльності та професійної деформації.

2. Теоретико-методологічні основи дослідження професійної деформації.

3. Професійна деформація та професійні деструкції як психологічні феномени.

4. Поняття «суб'єкт професійної діяльності».

5. Структура особистості суб'єкта професійної діяльності.

6. Основні етапи розвитку суб'єкта професійної діяльності.

7. Кризи професійного розвитку як джерело професійної деформації.

8. Індивідуально-психологічні властивості суб'єкта професійної діяльності.

9. Основні тенденції професійного розвитку, що ведуть до професійної деформації особистості.

10. Детермінанти виникнення та розвитку професійної деформації.

11. Професійне вигорання як професійна деформація: сутність та зміст.

12. Симптоми професійного вигорання.

13. Фази професійного вигорання.

14. Профілактика професійного вигорання.

15. Професійне чи емоційне вигорання?

16. Особливості професійної деформації працівників ДСНС.

17. Особливості професійної деформації військовослужбовців та працівників органів внутрішніх справ.

18. Особливості професійної деформації екстремальних психологів.

Модуль № 2.

1. Професійна деформація та професійні деструкції: співвідношення понять.
2. Сутнісна характеристика професійних деструкцій особистості.
3. Детермінанти професійних деструкцій особистості працівників екстремальних видів діяльності.
4. Феномен професійного відчуження як професійна деструкція
5. Вплив діяльності в особливих умовах на формування професійного відчуження.
6. Професійне відчуження як втрата професійної ідентичності.
7. Акцентуації рис характеру особистості як психологічний феномен.
8. Професіоналізація як чинник розвитку професійних акцентуацій характеру.
9. Вплив акцентуацій особистості на успішність професійної діяльності в особливих умовах.
10. Професійна акцентуація рис характеру особистості як професійна деструкція.
11. Фактори, що детермінують розвиток акцентуацій рис характеру (особистості).
12. Теоретико-методологічні підходи до розуміння феномену «набута безпорадність».
13. Набута безпорадність як професійна деструкція особистості.
14. Загальні підходи до психопрофілактики та корекції професійних деструкцій.
15. Психологічні технології профілактики і корекції професійного відчуження у працівників екстремальних видів діяльності.
16. Основні підходи до профілактики та корекції набутої безпорадності у працівників екстремальних видів діяльності.

Критерії оцінювання знань здобувачів під час виконання модульних контрольних робіт.

Модулі № 1 та № 2

- 20 балів – завдання вірно виконано з дотриманням всіх вимог до виконання есе;
 15-19 балів – завдання виконано вірно, але недостатнє обґрунтування відповіді, допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;
 8-14 балів – завдання розв'язано частково, недостатнє обґрунтування відповіді, допущені граматичні чи стилістичні помилки;
 1-7 балів – завдання розв'язано частково, відсутні обґрунтування відповіді, допущені суттєві граматичні чи стилістичні помилки;
 0 балів – відповідь відсутня.

Індивідуальні завдання.

Критерії оцінювання індивідуальних завдань.

- 11-12 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;
 10 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;
 9 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу;

8 балів – обсяг виконаних завдань становить від 80% до 89% від загального обсягу;
 7 балів – здобувач виконав лише від 70% до 79% від загального обсягу;
 6 балів – обсяг виконаної роботи становить від 50% до 69% від загального обсягу;
 4 бали – виконана частина роботи складає від 40% до 49% від загального обсягу;
 3 бали – складає від 20% до 39% від загального обсягу;
 2 бали – обсяг виконаних завдань складає від 10% до 19% від загального обсягу;
 1 бал – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу;
 0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Підсумковий контроль.

Здійснюється шляхом підрахунку сумарної кількості балів, отриманих разом за всі види навчальної роботи та накопичених протягом семестру, за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України.

Перелік теоретичних питань для підготовки до диференційованого заліку:

1. Науково-історичні аспекти психологічних досліджень професійної діяльності та професійної деформації.
2. Теоретико-методологічні основи дослідження професійної деформації.
3. Професійна деформація та професійні деструкції як психологічні феномени.
4. Поняття «суб'єкт професійної діяльності».
5. Структура особистості суб'єкта професійної діяльності.
6. Основні етапи розвитку суб'єкта професійної діяльності.
7. Кризи професійного розвитку як джерело професійної деформації.
8. Індивідуально-психологічні властивості суб'єкта професійної діяльності.
9. Основні тенденції професійного розвитку, що ведуть до професійної деформації особистості.
10. Детермінанти виникнення та розвитку професійної деформації.
11. Професійне вигорання як професійна деформація: сутність та зміст.
12. Симптоми професійного вигорання.
13. Фази професійного вигорання.
14. Профілактика професійного вигорання.
15. Професійне чи емоційне вигорання?
16. Особливості професійної деформації працівників ДСНС.
17. Особливості професійної деформації військовослужбовців та працівників органів внутрішніх справ.
18. Особливості професійної деформації екстремальних психологів.
19. Професійна деформація та професійні деструкції: співвідношення понять.
20. Сутнісна характеристика професійних деструкцій особистості.
21. Детермінанти професійних деструкцій особистості працівників екстремальних видів діяльності.
22. Феномен професійного відчуження як професійна деструкція

23. Вплив діяльності в особливих умовах на формування професійного відчуження.
24. Професійне відчуження як втрата професійної ідентичності.
25. Акцентуації рис характеру особистості як психологічний феномен.
26. Професіоналізація як чинник розвитку професійних акцентуацій характеру.
27. Вплив акцентуацій особистості на успішність професійної діяльності в особливих умовах.
28. Професійна акцентуація рис характеру особистості як професійна деструкція.
29. Фактори, що детермінують розвиток акцентуацій рис характеру (особистості).
30. Теоретико-методологічні підходи до розуміння феномену «набута безпорадність».
31. Набута безпорадність як професійна деструкція особистості.
32. Загальні підходи до психопрофілактики та корекції професійних деструкцій.
33. Психологічні технології профілактики і корекції професійного відчуження у працівників екстремальних видів діяльності.
34. Основні підходи до профілактики та корекції набутої безпорадності у працівників екстремальних видів діяльності.

Політика викладання навчальної дисципліни

Політика відвідування аудиторних занять (особиста присутність студента): відвідування занять є обов'язковим компонентом в системі вивчення курсу, набуття загальних та фахових компетентностей (відвідування лекцій та практичних занять). За об'єктивних причин (наприклад, лікарняні, стажування, мобільність, індивідуальний графік, інше) аудиторні види занять та завдань можуть бути трансформовані в систему дистанційного навчання.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: здобувач вищої освіти зобов'язаний дотримуватись крайніх термінів (дата для аудиторних видів робіт або час в системі дистанційного навчання), до яких має бути виконано певне завдання. За наявності поважних причин (відповідно до інформації, яку надано деканатом) здобувач має право на складання індивідуального графіку вивчення окремих тем дисципліни. Роботи, які виконуються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право та суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики

досліджень і джерела інформації; використання достовірної інформації з офіційних джерел у проектних завданнях. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Баклицький І.О. Психологія праці: Підручник. 2-ге вид., пер. і доп. - К.: Знання, 2008. - 655 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: westudents.com.ua/knigi/530-psihologiya-prats-baklitskiy-o.html
2. Екстремальна психологія: / [Євсюков О.П., Куфлієвський А.С., Лебедев Д.В., Назаров О.О. та ін.] ; за заг. ред. О.В. Тімченка. - [підручник] - К. : Август Трейд, 2007. - 502 с.
3. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах : [навч. посібник] / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк - К. : Ніка- Центр, 2006. - 580 с.
4. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору: Навч. посіб. для слухачів та студ. ВНЗ. - К.: НікаЦентр, 2006. - 532 с.
5. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці: Підручник / Київський національний економічний ун-т. - К. : КНЕУ, 2003. - 367 с.
6. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного психологічного відбору: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. - К. : Ніка-Центр, 2006. - 536 с.
7. Куфлієвський А.С. Соціально-психологічні детермінанти розвитку синдрому «вигорання» серед працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.09 / Куфлієвський Андрій Станіславович. - Х., 2006. - 165 с.
8. Лефтеров В.О. Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності: дис. ... доктора психол. наук : 19.00.06 / Лефтеров Василь Олександрович. - К., 2008. - 428 с.
9. Максименко С.Д. Психологічні механізми зародження особистості / С.Д. Максименко // Проблеми сучасної психології. - 2010. - №9. - С. 3-18.
10. Малишева К.О. Синдром емоційного вигорання психолога-консультанта: психологічні чинники, профілактика та корекція : дис. ... кан-дидата психол. наук : 19.00.04 / Малишева Каріне Олегівна. - К., 2003. - 205 с.
11. Медведєв В.С. Проблеми професійної деформації співробітників ОВС (теоретичні та прикладні аспекти): Монографія / Медведєв В.С. - К.: Національна академія внутрішніх справ України. - 1996. - 192 с.
12. Особливості професійної деформації у працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України: монографія. / Н.В. Оніщенко, В.А. Старик, О.В. Тімченко, В.Є. Христенко. - Х.: НУЦЗУ, КП "Міська друкарня", 2012. - 149 с.

13. Потапчук Є.М. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців: [монографія] / Євген Михайлович Потапчук. - Хмельницький: Вид-во Національної академії ДПСУ, 2004. - 323 с.

14. Психологія професійної діяльності офіцера : [підручник] / В.Г.Кремень, М.В. Костицький, С.Д. Максименко, О.Д. Сафін - Хм.: Вид-во АПВУ, 1999. - 464 с.

15. Психологія праці: навч. посіб. / Г.В. Ложкін, Н.Ю. Воленюк, О.О. Солтик; за заг. ред. Г.В. Ложкіна. - Хмельницький: ХНУ, 2013. - 191 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: //www.google.com/search?q=

16. Психологія праці та інженерна психологія: навч. посібник для студентів денної і заочної форм навчання спеціальності 053 «Психологія» - 2-ге вид. / укладач О.С. Юрков. - Мукачево: МДУ, 2018. - 187 с.

17. Сафін О.Д. Психолого-акмеологічні основи професійного та особистісного самовдосконалення співробітників правоохоронних органів України: [монографія] / О.Д. Сафін, В.С. Сідак. - Київ : Вид-во НА СБ України, 2004. - 178 с.

18. Яковенко С.І. Соціально-психологічна допомога при надзвичайних ситуаціях та критичних інцидентах: [монографія] / В.І.Лисенко, С.І. Яковенко. - Київ: Центр соціальних експертиз і прогнозів Інституту соціології НАНУ, 1999. - 226 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>
2. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>
3. Психологічна бібліотека Псі-фактор: <http://psyfactor.org>
4. Наукова бібліотека Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова: <http://hklib.npu.edu.ua/>

Крім вказаних вище джерел є доцільним використання інших електронних ресурсів із зазначенням авторів, назви матеріалу на сайті та адреси в Інтернеті.

Розробник:

професор кафедри

психології діяльності в особливих умовах,

кандидат психологічних наук, професор

Олег НАЗАРОВ